

при воспроизведении сленгизмов, приводятся примеры способов перевода сленговых единиц при переводе произведений известных украинских писателей-постмодернистов на немецкий язык. Как показывает анализ, воспроизведение молодежного сленга осуществляется с помощью функциональных соответствий, транскрипции, описательного и гипо-гиперонимичного перевода, в том числе нейтральной лексики. Также наблюдается воспроизведение сленговых единиц с помощью фразеологизмов, в отдельных случаях прослеживается использование сленгизмов для перевода нейтральных лексических единиц, имеющих в языке оригинала. Примерами иллюстрируется полная элиминация сленговой единицы. Иноязычные вкрапления - один из важных источников происхождения сленгизмов. В статье приведены образцы воспроизведения иностранных вкраплений с помощью соответствующих сленгизмов языка-реципиента, нейтральных лексических единиц и примеры «возвращения» к языку-источнику.

Ключевые слова: молодежный сленг, язык, перевод, трудности воспроизведения.

Tkachivska M. Youth Slang and Its Translation.

The article deals with the youth slang phenomenon, its mobility and importance for young people. It conveys the analyses of difficulties which translators face while trying to reproduce slang, it provides examples of the ways of slang translation given in the Ukrainian postmodern writers' works. The analysis shows that in the translation process they use descriptive translation, transcription, hypo-hyperonymic translation and neutral lexemes in the place of the slang ones, and the latter leads to the neutralization of slang. There also exists a tendency to reproduce slang by means of phraseological units and idioms, as well as to use slang in the target text though it might be absent in the source text. Sometimes there happens the full elimination of slang units. Foreign inclusions serve as an important source of slang. Rendering them one might either go back to the source language or make a needed translation by means of corresponding slang units and neutral lexical units of the target language.

Key words: youth slang, language, translation, reproduction.

Ірина Федух, Ірина Кустовська
(Хмельницький)

УДК 811.111

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ ДОБРО У ПРИКМЕТНИКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ GOOD TA GUT

У статті розглядається структура концепту добро в англійській та німецькій мовах на лексико-семантичному рівні з точки зору когнітивного підходу до вивчення концепту як лінгвістичної категорії. Порівнюються особливості лексичної репрезентації зазначеного концепту за допомогою відповідних прикметників *good ta gut*, що входять у ядро досліджуваного концепту, з метою виявлення спільного та відмінного у моделі його структурування. Представлено результати лексикографічного аналізу семантики прикметників *good ta gut*, на основі яких здійснено порівняння вербалізованих ними когнітивних моделей, що входять до структури концепту добро у порівнюваних мовах. На основі висновків про відмінні та подібні риси у лексико-семантичній структурі концепту добро у порівнюваних мовах зроблено припущення відносно відмінностей у концептуалізації дійсності у англійській та німецькомовній картинах світу.

Ключові слова: концепт, когнітивна модель, структура концепту, ядро концепту, лексикографічний аналіз, концептуалізація світу

Постановка проблеми. Однією з особливостей розвитку сучасної філологічної науки є інтерес до проблеми мовного відображення картини світу. Проблема осмислення мовних концептів як структур є актуальною та приваблює дослідників, оскільки за сукупністю концептів (концептосферою мови) можна зробити висновки про ментальну модель дійсності, що відображається у мові взагалі і в мовній свідомості носіїв конкретної мови.

Концепт *добро* є універсальним для людської культури. Водночас, можна припустити, що його розуміння, як і будь-якого іншого концепту, має відмінності у різних мовних картинах світу. Як англійська, так і німецька мова містять в собі самобутню світоглядну систему, що зумовлює картину світу носіїв цих мов. Розуміння особливостей сприйняття концептів, що

містять загальнолюдські цінності, носіями різних мов дозволяє виявити національно-специфічне та подібне у концептуалізації світу носіями порівнюваних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт як лінгвістична категорія у сучасній лінгвістиці досліджується з точки зору різноманітних підходів: класичної лінгвістичної теорії (А. Вежбицька, З.Д. Попова та ін.), лінгвофілософії (Н.Д. Арутюнова, Т.В. Булигіна, М.А. Дмитровська Дж. Купер, Ю.І. Левін та ін.), когнітивного підходу (А.П. Бабушкін, І.В. Змійова, Н.В. Іваненко, В. Крофт, А. Круз, І.А. Стернін та ін.), лінгвокультурології (С.Г. Воркачев, В.І. Карасик, В.В. Коленов, В.А. Маслова, С.Ю. Степанов, О.В. Фролова та ін.), стилістики тексту (К. Палеха, Živile Nemickiene та ін.).

Існує ряд досліджень, присвячених аналізу концепту *добро* в українській, англійській, німецькій, французькій, російській мовах (І.В. Змійова, О.М. Мокра, В.І. Ткачов та ін.). Зіставний аспект вивчення концепту *добро* у різних мовах представлений у науковому доробку О.О. Богданової (на матеріалі російської і французької мов), Н.В. Іваненко (на матеріалі української та англійської мов), О.В. Фролової (на матеріалі англійської та німецької мов), Л.М. Шатілової (на матеріалі німецької та російської мов) та ін. Цікавість дослідників зумовлена багатогранністю і складністю концепту *добро*, а також його ціннісним забарвленням, незмінною актуальністю у життєдіяльності людського суспільства.

Водночас, лексичні одиниці, що репрезентують концепт *добро*, недостатньо досліджені у зіставному аспекті на матеріалі лексикографічних даних, зокрема, потребує більш детального вивчення семантика прикметників, що вербалізують концепт *добро* в англійській та німецькій мові. Це надасть змогу прослідкувати варіативність розуміння лексичних відповідників, що репрезентують досліджуваний концепт у споріднених мовах. Аналіз словникових дефініцій ключових слів дозволяє встановити семантику концепту, описати його ядро та периферію [5, с. 60].

Мета дослідження полягає в описі семантики прикметників, що складають ядро концепту *добро* у англійській та німецькій мовах (*good / gut*) на основі словникових дефініцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. З точки зору когнітивного підходу, концепт – це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної в людській психіці [7, с. 58]. Водночас концепт є інформаційною структурою, котра відображає знання та досвід людини. У структурі концепту виділяють ядро, ближню та дальню периферію. Ядро концепту є стабільним, стійким, в той час як периферія концепту утворює його варіативну, рухливу складову [4, с. 9].

Концепти репрезентуються (об'єктивуються) у мовленні за допомогою наявних мовних одиниць різного рівня – слів, вільних словосполучень, фразеологізмів, речень, текстів. У кожному окремому контексті об'єктивується не вся структура концепту, а якась її частина, та чи інша когнітивна модель, оскільки, зважаючи на складну структуру концептів, їх цілісне сприйняття унеможливило б розуміння повідомлення.

Лексична репрезентація концептів містить національно-специфічні реалії, характерні для тієї чи іншої мовної картини світу [6, с. 391, 9, с. 26].

Концепт *добро* займає провідне місце у сфері духовного життя людини і є універсальною цінністю, що в усіх людських культурах співвідноситься з вищим благом та виступає як еталон. Добро – це провідна оцінна категорія, що визначає аксіологічні аспекти життєдіяльності людини. Ціннісна складова поняття «добро» є градуйованою. На вищому рівні концепт *добро* представлений «вищими» цінностями: праведністю, благочестям, благом. На нижчому рівні він репрезентує себе в утилітарних цінностях, таких, як успіх, багатство та ін.

Концепт *добро* вербалізується на лексичному рівні за допомогою первинних та вторинних номінацій. До первинних належать прототипове ім'я концепту *good* і його синоніми, переважно прикметники, а також відад'єктивні іменники й прислівники [3, с. 8]. Як у англійській, так і у німецькій мовах ядро концепту *добро* складають прикметники *good* та *gut*, а також іменники *good* та *Gut* відповідно.

Розглянемо тлумачення прикметників *good* та *gut* словниках з метою виявлення семантики цих лексем.

«Oxford English Dictionary» розглядає такі значення прикметника *good* у англійській мові:

1. 'бажаний, схвалений, такий, що вітається'; 2. 'такий, що має необхідні якості, відповідає

високим стандартам' (2.1. 'умілий', 2.2. 'здоровий, сильний', 2.3. 'корисний, вигідний', 2.4. 'пригожий для досягнення відповідної мети', 2.4. 'правильний', 2.6. 'такий, що твердо дотримується релігійних переконань чи певних принципів'); 3. 'такий, що володіє або виказує моральні чесноти' (3.1. 'такий, що виказує доброту', 3.2 'слухняний до правил', 3.4. 'такий, що вимагає поваги', 3.5. 'приналежний до вищого класу суспільства'); 4. 'такий, що приносить задоволення, радість' (4.1. 'зовнішньопривабливий', 4.2. 'вишуканий – про одяг'); 5. 'сильновиражений'; 6. 'дійсний, правомірний'[10].

«Random House Webster's Unabridged Dictionary» пропонує такі значення прикметника *goody* англійській мові: 1. 'моральний, добродійний, благочестивий'; 2. 'задовільний з токи зору якості, кількості, ступеня'; 3. 'високої якості, відмінний'; 4. 'правильний, належний, відповідний'; 5. 'вихований'; 6. 'добрий, милосердний, дружлюбний'; 7. 'почесний, гідний'; 8. 'освічений та витончений'; 9. 'фінансово міцний чи безпечний'; 10. 'справжній, автентичний, непідробний'; 11. 'обґрунтований, правильний, розумний'; 12. 'надійний, відповідальний'; 13. 'цілющий'; 14. 'у відмінному стані, здоровий'; 15. 'не зіпсований, їстівний, смачний'; 16. 'прихильний, такий, що несе добру звістку'; 17. 'обнадійливий'; 18. 'вільний від болю та засмучення'; 19. 'присмний'; 20. 'зовнішньо привабливий, симпатичний'; 21. 'гладкий, позбавлений недоліків (про шкіру)'[11, с. 421].

На підставі проведеного лексикографічного аналізу можна зробити висновок, що групам значень прикметника *good* відповідають такі когнітивні моделі: модель оцінювання в царині 'матеріальне', модель оцінки якостей в царині 'духовне', модель оцінювання приємності якостей для суб'єкта оцінки, модель оцінювання ступеня якостей, модель правомірності.

Тож, можна припустити, що для англомовної картини світу в першу чергу як доброприймається те, що має схвалення у суспільстві, відповідає загальноприйнятим нормам. Водночас, розуміння добра як вищого морального закону, володіння такими чеснотами, як милосердя, доброзичливість, дружлюбність відходить на другий план. Суттєва роль у концептосфері *добро* відводиться носіями англійської мови насолоді та задоволенню, яке приносить собою об'єкт чи суб'єкт.

У німецькій мові прикметник *gut* представлений у словнику «Duden Deutsches Universal wörterbuch» у таких значеннях, що входять до концептосфери *добро*: 1. а) 'такий, що відповідає вимогам; високої якості, без недоліків і нестач'; б) 'такий, що призводить до хороших результатів, добре виконує своє завдання'; с) 'ефективний, корисний'; д) 'для чогось сприятливий; такий, що підходить'; 2. 'приємний, радісний; такий, що має позитивні наслідки'; 3. а) 'великий, більш ніж достатній'; б) 'добре, надміру вимірний, оцінений'; 4. а) 'бездоганний, належний'; б) 'морально бездоганний, дуже цінний'; 5. 'такий, що має з кимось тісні зв'язки, по – дружньому налаштований'; 6. 'такий, що призначений не для щоденного вжитку, а для особливого святкового приводу'; 7. 'такий, що трапляється легко, невимушено' [8, с. 356].

У «Grosswörterbuch Deutschals Fremdsprache» прикметник *gut* характеризується такими значеннями: 1. 'такий як повинен бути, без недоліків, високої якості'; 2. 'такий, що функціонує належним чином'; 3. 'такий, що добросовісно виконує свої завдання та обов'язки'; 4. 'такий, що робить все правильно або іншим допомагає'; 5. 'такий, що може бути корисний іншим'; 6. 'такий, що є звичним для суспільства та відповідає моральним принципам'; 7. 'той, що в чомусь переконаний і намагається діяти згідно цих переконань'; 8. 'для когось корисний'; 9. 'ефективний'; 10. 'позитивний, радісний'; 11. 'приємний, безпроблемний'; 12. 'такий, якого очікують з хорошим результатом'; 13. 'такий, що підкорюється'; 14. 'той, якого давно знають і якому довіряють'; 15. 'використовується в якості оцінки «добре»'; 16. 'використовується в якості оцінки «відмінно»'; 17. 'той, що здатний до навантажень'; 18. 'такий, що робиться з дружнім наміром'; 19. 'важливий або корисний для когось'; 20. 'той, що вказує на трохи більшу міру часу чи довжину, ніж надані'; 21. 'вживається як частина вігання і ввічливих побажань'; 22. 'вживається, щоб комусь побажати щастя'; 23. 'той, що потребує особливого приводу'; 24. 'без зусиль, легко'; 25. 'безпроблемний'; 26. 'вживається, щоб виразити свою згоду'; 27. 'такий, що має в чомусь перевагу'; 28. 'такий, що почуває себе не зовсім здорово'; 29. 'такий, що почуває себе знову здорово' [2, с. 436].

Узагальнюючи дані вищевказаних словників, можна зробити висновок, щона рівні мови концепт *добро* реалізується у такихосновних значеннях прикметника *gut*. У першу чергу

прикметник *gut* сприймається німецьким менталітетом, як 'такий, що відповідає вимогам; є високої якості, без недоліків і нестач'. По – друге - це 'такий, що функціонує належним чином, добре виконує своє завдання'. Третім основним значенням можна виділити наступне: 'морально бездоганний, дуже цінний, тобто такий, що є звичним для суспільства та відповідає моральним принципам'. 'Ефективний, корисний' займає четверту позицію. П'ятим основним значенням, що характеризує даний прикметник є 'добре, надміру вимірний, оцінений'.

Таким чином, можна припустити, що у свідомості німців групам значень прикметника *gut* відповідають такі основні когнітивні моделі: модель оцінювання якостей за шкалою відповідних вимог та рівня виконання своїх обов'язків; модель оцінювання якостей в сфері духовного та матеріального та модель оцінювання ступеня якостей. У цьому і відбивається у німецькій мові національно-культурна специфіка концепту *добро*, вираженого прикметником *gut*.

Співставлення когнітивних моделей, вербалізованих за допомогою прикметників *good* та *gut* у структурі концепту *добро* у англійській та німецькій мовах дозволяє зробити висновки про спільні та відмінні риси у лексико-семантичній структурі концепту *добро* у порівнюваних мовах. В обох досліджуваних мовах добрий розуміється як такий, що відповідає вимогам, нормам, правилам, що дає можливість зробити припущення про певний прагматизм, притаманний носіям англійської та німецької мов. Розуміння доброго як такого, що відповідає духовному виміру, вищим цінностям, в обох досліджуваних мовах є вторинним. Для обох мов актуальним є розуміння доброго як достатньо вираженого, а також приємного.

Водночас, можна зробити певні припущення щодо відмінності англомовної та німецькомовної картини світу у розумінні концепту *добро*. Зокрема, на першому місці у англомовній картині світу знаходиться розуміння доброго як такого, що схвалюється, відповідає наявним нормам (тобто, переважає суб'єктивне сприйняття дійсності). Німецькомовна картина світу надає перевагу об'єктивним характеристикам у першу чергу. Більш значущою для німецькомовної картини світу є модель доброго як такого, що приносить задоволення, натомість у англомовній картині світу ця модель є вторинною. У німецькомовній картині світу домінуючим аспектом при визначенні лексеми *добрий* є *корисний*. Натомість у англійській мові переважають такі ознаки, як *почесний*, *вишуканий*. Розуміння доброго як здорового широко представлене у англійській мові, натомість відходить на задній план у німецькій.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, можна зробити висновок, що не дивлячись на спорідненість та приналежність англійської та німецької мов до однієї групи, лексична репрезентація концепту *добро* містить національно-специфічні реалії, характерні для англомовної та німецькомовної спільноти. У подальшому є необхідність дослідження синонімічного ряду даних прикметників з метою представлення більш широкої характеристики концепту *добро*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой немецко-русский словарь: в 3 т. Т. 1 / Авт.-сост. Е. И. Лепинг, Н. И. Филичева, М. Я. Цвиллинг и др.; под общ. рук. О. И. Москальской. – М.: Рус. Яз.- Медия, 2004. – 760 с.
2. Большой толковый словарь немецкого языка: для изучающих немецкий язык / Grosswörterbuch Deutschals Fremdsprache. – М.: Март, 1998. – 1248 с.
3. Змійова І. В. Лінгвокогнітивні характеристики засобів вербалізації концепту ДОБРО в англійській мові : автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ірина Володимирівна Змійова . – Х. : ХНУ, 2006 . – 20 с.
4. Іваненко Н. В. Лексико-семантичне поле ДОБРО в українській та англійській мовах : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.17 / Надія Вікторівна Іваненко. – К. : Київський національний лінгвістичний ун-т, 2007. - 20с.
5. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: ВГУ, 2001. С. 58–65.
6. Фролова О. В. Национально-культурная специфика вербализации концептов «добро-зло» (на материале английского и немецкого языков) / О. В. Фролова // Язык. Общество. Проблемы межкультурной коммуникации: материалы Междунар. науч. конф. (Гродно, 20–21 марта 2012 г.). В 2 ч. Ч. 1. – Гродно: ГрГУ, 2012. – С. 390–396.
7. Croft W. Cognitive linguistics / William Croft, Allan D. Cruse. – N. Y.: Cambridge University Press, 2004. – 374 p.
8. Duden Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. und bearb. vom Wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1996. – 1816 S.
9. Nemickiene Ž. "Concept" in Modern Linguistics: the Component of the Concept "Good" / Živilė Nemickienė // Filologija. – 2011. – №16. – P. 26–35.
10. Oxford English dictionary online [Electronic resource] / ed. John Simpson. – Access mode: <http://www.oed.com/>.
11. Random House Webster's unabridged dictionary. – N. Y.: Random House, 1998. – 2230 p.

Федух И., Кустовская И. Лексико-семантическая репрезентация концепта добро в прилагательных английского и немецкого языка good и gut.

В статье рассматривается структура концепта добро в английском и немецком языках на лексико-семантическом уровне с точки зрения когнитивного подхода к изучению концепта как лингвистической категории. Сопоставляются особенности лексической репрезентации указанного концепта посредством соответствующих прилагательных good и gut, входящих в ядро исследуемого концепта, с целью определения общего и отличного в модели его структурирования. Представлены результаты лексикографического анализа семантики прилагательных good и gut, на основании которых осуществлено сравнение вербализованных ими когнитивных моделей, входящих в структуру концепта добро в сопоставляемых языках. На основании выводов про отличительные и общие черты в лексико-семантической структуре концепта добро в сопоставляемых языках осуществлены предположения относительно отличий в концептуализации действительности в англоязычной и немецкоязычной картинах мира. Сделаны выводы относительно национально-специфического и общего в концептуализации мира носителями сопоставляемых языков. Концепта, лексикографический анализ, концептуализация мира.

Fedukh I., Kustovska I. Lexico-Semantic Representation of the Concept Good in the Adjectives of the English and German Languages Good and Gut.

The article deals with the structure of the concept good in the English and German languages on the lexico-semantic level from the perspective of cognitive approach to the study of concept as a linguistic category. The peculiarities of lexical representation of the concept mentioned via correlating adjectives good and gut, comprised in the core of the analysed concept, are compared in order to reveal common and distinctive features in the model of the investigated concept structuring. The results of lexicographical analysis of the semantics of adjectives good and gut are presented. On the basis of presented results, the comparative study of verbalised cognitive models comprised in the structure of concept good in the contrasted languages is fulfilled. Judging from conclusions about common and distinctive features in lexico-semantic structure of concept good in the contrasted languages, the assumptions are made about differences in reality conceptualisation in the English-speaking and German-speaking picture of the world.

Key words: concept, cognitive model, concept structure, concept core, lexicographical analysis, world conceptualization.

Катерина Філатова
(Маріуполь)

УДК 81'373.4-115 (045)

**МЕТОДИКА ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ
КОЛОРАТИВНИХ КОМПЗИТИВ
НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ**

У статті розроблено методик порівняльно-типологічного аналізу колоративних композитів в англійській, українській та новогрецькій мовах. В дослідженні описано принцип вибірки композитів в англійській, українській та новогрецькій мовах. В роботі зроблено спробу встановити tertium comparationis за допомогою методик компонентного та концептуального аналізу. У статті розглянуто ономазіологічну структуру англійських, українських та новогрецьких колоративних композитів, яка досліджується через ментально-психонетичний комплекс. В роботі описано схему визначення кількості вербалізаторів колоративних композитів в частинах ментально-психонетичного комплексу моделі фрейма, а також, власне схему порівняння вищезазначених комплексів для встановлення відповідностей та відмінностей для колоративних композитів трьох мов.

Ключові слова: порівняльно-типологічний аналіз, колоративний композит, ономазіологічна структура, ментально-психонетичний комплекс, когнітивна модель фрейма.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку мов, широкої інтеграції та взаємного збагачення культур питань, пов'язані із порівняльним дослідженням мов, що належать до різних мовних груп, є особливо актуальними. "Через різноманіття мов для нас відкривається багатство світу й різноманіття того, що ми пізнаємо в ньому, і людське буття стає для нас